

"ויירא יעקב מאד וייצר לו" יעקב אבינו נתיירא בהליכתו על גשר צר לעשות שלום עם עשו וגם להתרחק ממנו

דוחה וימין מקרבת", כי יד ימין שהיא מדת החסד מקרבת, ויד שמאל שהיא מדת הדין מרחקת. לכן מצינו כי אברהם אבינו שמדתו חסד בבחינת ימין מקרבת, המשיך חסדים על כל הבריות וקירב אפילו את אלו שהיו רחוקים מהאמונה בתקוה שישובו, ולכן התפלל לפני הקב"ה אפילו על אנשי סדום להצילים מכליה, ואילו יצחק אבינו שמדתו דין בבחינת פחד יצחק שהיא שמאל דוחה, הוכיח את כל בני העולם אפילו את הטובים שיתקנו מה שצריך תיקון, כמו שכתוב (קהלת ז-ו): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא".

אבל יעקב אבינו שעבד את ה' במדת תפארת, שהיא מדת הרחמים הכלולה מהחסד של אברהם ומהגבורה של יצחק [אלא שמפאת הרחמים היא נוטה יותר לחסד של אברהם], היה צריך לעמוד על המשמר תמיד בלי הרף, לשקול היטב להמשיך חסדים מצד ימין רק לאלו הראויים לכך, ולעומת זה להמשיך גבורות ודינים רק לאלו הראויים לעונש, לכן נקראת מדתו של יעקב תפארת "נורא", כי יש פחד נורא שלא להשתמש במדת החסד או במדת הגבורה שלא במקום הנכון.

משל למה הדבר דומה, לאדם שהולך על גשר צר מאד, המתוח על פני ים סוער המעלה גלים נוראים, שהוא צריך למדוד ולשקול את צעדיו, להיזהר ללכת בדרך ישרה שלא לנטות ימין או שמאל, כי אם יטה יותר לאחד משני הצדדים, הרי הוא עלול ליפול בתוך הים ויטבע במצולות ים. וכן הוא הדבר במדתו של יעקב תפארת נקראת "נורא", כי יש פחד נורא שלא לנטות יותר מן הראוי לצד ימין, להתחסד ולקרר את מי שאינו ראוי לכך, וכן שלא לנטות יותר מן הראוי לצד שמאל, להמשיך גבורות ולהרחיק את מי שאינו ראוי לכך, אלא צריך לפלס את דרכו ללכת בקו האמצעי.

לפי זה מפרש הרה"ק מזידיטשוב מה שכתוב: "ויירא יעקב מאד וייצר לו", בלשון קדשו: "ויירא יעקב

ביאורו של ה"נועם אלימלך" מדוע נקראת מדתו של יעקב נורא

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי הקדמה יקרה מאירת עינים ממשנתו הטהורה של המקובל האלקי רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בספרו "בית ישראל" בפרשתנו, שמפרש מה שכתוב: "ויירא יעקב מאד וייצר לו", על פי מה שהקדים מה שנתקשה לו תמיד: "מעולם היה קשה לי על מדתו של יעקב, מדוע נקראת נורא".

ביאור קושייתו על פי מה שתיקנו לפתוח את תפלת שמונה עשרה: "ברוך אתה ה' אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, האל הגדול הגיבור והנורא אל עליון". ופירשו בתיקוני זוהר (תיקון ע קכג.) את ג' התארים: "הגדול" הוא מדת החסד שאברהם אבינו עבד בה את ה', "הגיבור" הוא מדת הגבורה שיעקב אבינו עבד בה את ה', "הנורא" הוא מדת תפארת שיעקב אבינו עבד בה את ה'.

נמצינו למדים מזה כי מדתו של יעקב תפארת נקראת "נורא", וכן מצינו שאמר יעקב אבינו כשקם משינתו במקום המקדש (בראשית כח-ז): "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה". ולכאורה קשה הלא ידוע כי מדת תפארת היא מדת הרחמים, ואם כן איך שייך לכנות מדת הרחמים בתואר "נורא" שהוא מלשון פחד ויראה.

ישוב נפלא מביא על כך הרה"ק מזידיטשוב זי"ע בשם הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע, בלשון קדשו: "וראיתי בנועם אלימלך (פרשת וארא ד"ה או יאמר וארא) היות מדתו של יעקב הוא קו האמצעי, ונדוע כי המהלך על גבי נהר על קו אחד, המקום הזה נורא מאד, לכן אמר יעקב מה נורא המקום הזה, יעוין שם, כי אמת הדבר ראויים למי שאמרם".

"ויירא יעקב מאד וייצר לו" כי הוא הולך על גשר צר

נרחיב לבאר דבריו הקדושים על פי מה ששינינו בגמרא (סוטה מז.): "לעולם תהא שמאל

בפרשתנו פרשת וישלח דבר בעתו מה טוב, לפתוח במה ששלח יעקב אבינו מלאכים אל עשו אחיו כדי להתפייס עמו (בראשית לב-ד): "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום, ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב עם לכן גרתי ואחר עד עתה, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך".

והנה רש"י מפרש: "וישלח יעקב מלאכים, מלאכים ממשי". וצריך ביאור מה ראה יעקב אבינו על ככה שבחר להשתמש עם מלאכי מעלה, לשלוח אותם למסור את דבריו לעשו, כשלכאורה היה יכול להשתמש גם בשלוחי בני אדם. עוד ראוי להתבונן על הפחד הגדול שנפל על יעקב מעשו אחיו, עד כדי כך שחלק את כל העם אשר אתו לשתי מחנות, כמו שכתוב (שם ח):

"ויירא יעקב מאד וייצר לו, ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות, ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה". ופירש רש"י: "והיה המחנה הנשאר לפליטה, על כרחו כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה. לדורון (שם כב) ותעבור המנחה על פניו, לתפלה (שם י) אלקי אבי אברהם, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה".

וצריך ביאור מאחר שיעקב התפלל לה' (שם יב): "הצילני נא מיד אחי מיד עשו", מה ראה לחלק את העם לשתי מחנות מפאת הפחד: "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה", מדוע לא בטח בה' שיציל את כל העם אשר אתו. זאת ועוד, מנין היה ליעקב הבטחון שאם יכה עשו מחנה אחת, תישאר המחנה השניה לפליטה, הלא יתכן שאחרי שיכה עשו את המחנה האחת, ירדוף אחר המחנה השניה ויכה גם אותה.

מאד, הגם שמדתו מדת הרחמים, אבל בשביל וייצר לו, רצונו שהוא במקום צר מבלי לנטות ימין ושמאל". לכן יש לו פחד תמידי שלא לנטות מהקו הישר, לצד ימין או לצד שמאל במקום שאין ראוי לעשות כן.

והביא סימוכין לכך ממה שכתוב אצל בלעם הרשע, כשעמד כנגדו מלאך ה' למנוע ממנו מללכת לקלל את ישראל (במדבר כב-טו): "ויוסף מלאך ה' עבור ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל". ומפרש במדרש תנחומא (שם אות ח) כי רצה לעורר על ישראל זכותו של יעקב אבינו: "במקום צר, זה יעקב, שנאמר ויירא יעקב מאד וייצר לו, אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, שלא היה פסולת באחד מבניו". ולפי המבואר הרי זה רמז על מדתו שהולך בדרך האמצעית בלי לנטות ימין ושמאל, אלו דבריו הקדושים בתוספת ביאור.

רבינו הקדוש היה מסתכל בפרשה זו לפני שהלך להשתדל אצל מלכי רומי

קעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתו של הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, להוסיף תבלין לדבריו הקדושים לבאר מדוע באמת נתיירא יעקב אבינו דוקא כאן בבחינת "וייצר לו", ממה שהוא עומד במקום צר מבלי לנטות ימין ושמאל. זאת ועוד איך התגבר על פחד זה על ידי שחילק את כל העם אשר אתו לשתי מחנות באומרו: "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה".

נקדים יסוד גדול מדברות קדשו של הרמב"ן [בסיום פרשת ויצא], שפתח לנו פתח לפרשה זו להאיר בשלהבת אש קודש, מה שיצא יעקב אבינו מדרכו בכל מיני תחבולות לעשות שלום עם עשו הרשע, הנה הדברים בלשון קדשו:

"נכתבה הפרשה הזאת להודיע, כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד, שהוא לא בטח בצדקתו, והשתדל בהצלה בכל יכולתו. ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהינצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר".

והנה מה שסיים הרמב"ן: "וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר", כוונתו על מה שמגלים לנו חכמינו ז"ל ענין נפלא במדרש (ב"ר עח-טו): "רבינו כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא, ולא הוה נסיב ארמאה עמיה". פירוש, רבינו הקדוש כשהיה עולה אל

נועם אלימלך: מדתו של יעקב תפארת נקראת "נורא", כמי שצועד על גשר צר שמתיירא לנטות ימין ושמאל

מהרצ"ה מזידיטשוב: "וייצר לו", יעקב אבינו שמדתו תפארת עומד במקום צר שלא לנטות ימין ושמאל

יעקב אבינו רצה מצד אחד לעשות שלום עם עשו, אבל מצד שני רצה להתרחק ממנו שלא יקלקל את בניו

אחרי שיעקב התפייס עם עשו סירב ללכת עמו באומרו: "יעבר נא אדוני לפני עבדו", כדי שלא יקלקל את בניו

וביאר ב"אגרא דכלה" כי יעקב אבינו התכוון במילת "לאמר", לרמז לדורות עולם לרבינו הקדוש שיצטרך גם כן לפעול אצל אנטונינוס מלך רומי לחיזוק הדת, שילמד ממנו איך להתייחס אליו בכבוד ובהכנעה, כמו שמספרים לנו על כך חכמינו ז"ל סיפור נפלא במדרש (ב"ר עה-ה):

"ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו. רבינו אמר לרבי אפס, כתוב חד אגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס [כתוב לי אגרת משמי למרן מלך אנטונינוס]. קם וכתב, מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס [מיהודה הנשיא למרן מלך אנטונינוס], נסבה וקרייה וקרעיה [לקח רבינו הקדוש את המכתב וקראו, וקרעו משום שלא כתבו בהכנעה], אמר ליה [רבינו הקדוש], כתוב מן 'עבדך' יהודה למרן מלכא אנטונינוס, אמר ליה [רבי אפס], רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך [לכתוב מן עבדך יהודה], אמר ליה [רבי], מה אנא טב מן סבי [וכי אני טוב מסבא יעקב], לא כך אמר, כה אמר עבדך יעקב".

נמצינו למדים מזה, שרבינו הקדוש למד מיעקב אבינו להיכנע בפני אנטונינוס, כמו שנכנע הוא בפני עשו לומר: "כה אמר עבדך יעקב". מעתה יש לומר כי זהו שאמר יעקב למלאכים בכוונה תחילה: "ויצו אותם לאמר", רמז במילת "לאמר" לומר לדורות לרבינו הקדוש שילמד ממה שאמר: "כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב", שגם הוא יאמר כן לפני אנטונינוס: "מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס".

רבינו הקדוש ניצוץ יעקב אנטונינוס ניצוץ הטוב של עשו

ויש להוסיף פרפרת נאה לדברי ה"אגרא דכלה", לבאר מה שבחר יעקב ללמדנו על כך במילת "לאמר", על פי מה שכתוב בפרשת תולדות (בראשית כה-כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך". ופירש רש"י: "שני גוים בבטנך, גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטונינוס

מלכי רומי להשתדל אצלם על עניני הדת, היה מסתכל תמיד בפרשה זו ללמוד מיעקב איך להתנהג בבית המלכות, ולכן הקפיד שלא לקחת עמו גוי ששלחו אליו אנשי רומי ללוותו, כי למד מיעקב שגם אחרי שנתפייס עם עשו סירב ללכת עמו ביחד.

וביאר הרמב"ן (בראשית לג-טו) הטעם שהיה מסתכל בפרשה זו: "מפני שהיתה קבלה בידם שזו פרשת גלות, כשהיה בא ברומה בחצר מלכי אדום על עסקי הציבור, היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו, ולא היה מקבל חברת אנשי רומי ללוותו, שאין מקרבין אלא להנאת עצמן ומפקירין ממנו של אדם".

וכן כתב בשל"ה הקדוש (פרשה זו תורה אור אות ו): "ודע שענין פרשה זו לא לבד על יעקב יצא כי אם על יוצאי חלציו גם כן, כי מעשה אבות סימן לבנים וכמו שהאר"י הרמב"ן... וכמו שנהג הוא לדורון לתפילה ולמלחמה, כן נוהגין אנחנו בדורינו לבני עשו, ואין כוחנו אלא בפינו להתפלל להשי"ת בעת צרה, ומלחמה להילחם עם האומות לא שייך לנו".

אך ענין המלחמה עמהם, תוקף השתדלות שמחויבין השתדלנים מיישראל, להעיז פניהם נגד מלך והשרים ולהשתדל עבור ישראל בכל כוחם, אף שמראים להם פנים זועפות ודוחים אותם, יחזרו וילכו, וזהו קיום ועמוד הגולה, כי הפרשה הזו הכל היא לדורות עד שיבוא משיח צדקינו".

יעקב אבינו רמז לרבינו הקדוש שילמד ממנו איך להתנהג עם אנטונינוס

מה נפלאים הם דברי ה"אגרא דכלה" שמפרש לפי זה מה שכתוב כששלח יעקב את המלאכים לומר לעשו: "ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו". וצריך ביאור איך לפרש מילת "לאמר" שנאמרה כאן, כי אין לפרשה כמו שמפרשים בדרך כלל "לאמר" לאחרים, שהרי דבר זה כבר מפורש בהמשך הכתוב: "כה תאמרון לאדוני לעשו".

כוונתך כדי להתגבר על זרעי ולשלוט בהם, על ידי קלקול מעשיהם אשר יתקלקלו מחברת זרעך, דאז ידפקום המקטרגים יום אחד ומתו כל הצאן".

על פי האמור מבואר בספרים הקדושים לפרש מה שפירש רש"י בפרשתנו (בראשית לג-ד) ומקור הדבר בספרי (פרשת בהעלותך אות יא): "רבי שמעון בן יוחאי אומר, הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב". הכוונה בזה שהשריש הקב"ה שנאה בגוים כנגד ישראל, כדי שלא יתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם.

ונראה להוסיף שהשריש הקב"ה שנאה זו בין עשו ליעקב כאשר היו תאומים בבטן רבקה, אשר כבר אז התחילו להתרוצץ ולריב ביניהם, כמו שכתוב (בראשית כה-כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה". דבר זה למדתי ממה שכתב ב"ספר חסידים" (סימן תתשל"ז): "ולכך נשלחה איבה בין יעקב ועשו בקטנותם, פן ילמד יעקב מעשו".

וכן מבואר במדרש תמורה [המיוחס לרבי ישמעאל ורבי עקיבא] שנדפס בספר "פרדס הגדול" לרש"י (פרק ה תמורה כו) שדרשו מה שכתוב (תהלים קלו-כו): "הודו לאל השמים, הודיה גדולה מבקשין ישראל להודות להקב"ה, שהטיל ביניהם ובין אומות העולם שנאה ותחרות, שאילולי כן היו מתערבין בגוים ולמדים ממעשיהם, כמו שנאמר ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, לפיכך הודו לאל השמים כי לעולם חסדו".

ומה נפלאים הם דברי רבינו בחיי בפרשת קדושים על הפסוק (ויקרא כ-כו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. חכמת התורה חייבה לנו להיותנו מובדלין במאכלנו ובמשתנו ובמלבושנו, ומתוך שאנו מסוגלין במצוות התורה הם מקנאים בנו, ומתוך קנאתם ישנאו אותנו, וכענין שדרשו חז"ל (שבת פט.) הר חורב שמו, ולמה נקרא שמו סיני, שמשם יצאה שנאה לעובדי גילולים".

בענין זה מצינו רעיון נכבד לרבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, שנלחם קשות כנגד מכת ההתבוללות של רבים מבני דורו שנתקרו לגוים, והמליץ על כך מה שכתוב (בראשית כו-טז): "ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד". באומר: מי יודע כמה נפשות ישראל זכו להינצל מרדת שחת, בזכות אמרה זו "לך מעמנו" שאומות העולם זורקות תמיד לעברנו.

וויצור לו" שעמד במקום צר לעשות שלום וגם להתרחק

מעתה יאירו עינינו להבין הביאור הנשגב של הרה"ק מזידיטשוב זי"ע, על הפחד הגדול של

מדרש: רבינו הקדוש כשהיה עולה אל מלכות רומי להשתדל בעניני הדת היה מסתכל תחילה בפרשה זו

רמב"ן: "ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו"

רמב"ן: "וראו לנו לאחוז בדרכו של צדיק... לתפלה ולדורון ולהצלחה בדרך מלחמה לברוח ולהינצל"

"ויצו אותם לאמר" - לאמר" נוטריקון ל'ימי אנטונינוס מ'לך ר'ומי, שרבי ניצוץ יעקב כיבד את אנטונינוס ניצוץ עשו

לך, שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך, וזהו לנגדך בשוה לך". אולם יעקב אבינו סירב לקבל הצעה זו (שם יג):

"ויאמר אליו אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי, ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן, יעבר נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים, עד אשר אבוא אל אדוני שעירה". ופירש רש"י: "הרחיב לו הדרך שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות... ואימתי ילך בימי המשיח, שנאמר (עובדיה א-כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

וביאר ה"בן איש חי" הוויכוח שהיה בין יעקב לעשו, על פי המבואר בספרים הקדושים כי לשונאי ישראל יש ב' דרכים איך להילחם כנגד ישראל, דרך אחת שנלחמים עמם מלחמה חומרית להשמידם, כהמן הרשע שביקש להשמיד את כל היהודים, ודרך אחת שנלחמים עם ישראל מלחמה רוחנית לקלקלם, על ידי שמתקרבים ומתחברים עמם כדי שיתערבו עמם, כמו שכתוב (תהלים קו-לח): "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם". לפי זה מבאר ה"בן איש חי" הוויכוח שהיה בין יעקב לעשו, הנה הדברים מתוך לשון קדשו:

"ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך. יש לדקדק איך נהפך עשו לאיש אחר לבקש החברה עם יעקב אבינו ע"ה, אחר שתחילת ביאתו היתה כדי להורגו. ונראה לי בסייעתא דשמיא כי תחילה רצה עשו לבוא על יעקב בחרב כדי לאבדו ח"ו, וסוף עתה בא להיפך שעזב החרב והמלחמה עם יעקב, ודיבר להיפך נסעה ונלכה בעולם הזה בחברה ושיתוף ובהשוואה אחת, ואלכה נגדך לעזרתך ולשמור אותך, וכל זה אינו אומר מאהבה אלא משנאה, שחשב שבזה יוכל לו לקלקל דרכי ח"ו, ואז יגבר עליו ויהיה לו תקומה בעולם.

אך יעקב אבינו ע"ה הרגיש בנזק הדבר הזה, ואמר לו אדוני יודע כי הילדים רכים וכו', כלומר ידעתי לא מאהבה וטוב לב אתה רוצה בכך, אלא

ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים".

וביאר ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן פג), שהקב"ה רמז לה בכך שרבינו הקדוש היה הניצוץ של יעקב אבינו, ונרמז במה שנקרא "רבי יהודה הנשיא" שכן נשי"א נוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו, ואילו אנטונינוס מלך רומי הוא גלגולו של עשו הניצוץ הטוב שהיה בו. וזהו שהשיב הקב"ה לרבקה: "שני גיים בבטנך, על אנטונינוס ורבי, שאז נתקן יעקב ועשו".

נקדים עוד מה שכתב ה"מגלה עמוקות" (אופן פב) רמז הכתוב בפרשת ואתחנן (דברים ג-כג): "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר", שהתפלל משה רבינו על רבינו הקדוש שימצא חן בעיני אנטונינוס מלך רומי, שיוכל לחזק את הדת ולכתוב תורה שבעל פה. וזהו רמז הכתוב: "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר" - לאמר" נוטריקון ל'ימות אנטונינוס מ'לך ר'ומי.

מעתה יומתק להבין מה שרמז יעקב אבינו בשליחות ששלח אל עשו אחיו: "ויצו אותם לאמר", היינו לאמר לדורות, ורמז במילת לאמר" נוטריקון ל'ימות אנטונינוס מ'לך ר'ומי, שרבינו הקדוש הניצוץ של יעקב ילך בדרכו, לכבד את אנטונינוס כמו שהוא כיבד את עשו לומר: "כה אמר עבדך יעקב".

בשעה שהתפייס יעקב עם עשו פעל מיד להתרחק ממנו

בדרך המלך נלך לבאר בזה: "ויירא יעקב מאד וייצור לו", הפחד הגדול שהיה ליעקב אבינו שהוא עומד במקום צר בבחינת "נורא" שלא לנטות ימין ושמאל, על פי מה שכתוב בפרשתנו כי אחרי שהתפייס יעקב עם עשו עם המתנות שנתן לו, הציע לו עשו רעיון של אחווה ורעות (שם לג-יב): "ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך". ופירש רש"י: "ואלכה לנגדך, בשוה לך. טובה זו אעשה

אותי על ברכות אביך שברכני הוי גביר לאחיך, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

ובאמת שני הפירושים הם אמיתיים כי נתכוון לדבר בכפל לשון כלפי עשו למטה וכלפי הקב"ה למעלה, הפירוש הראשון: "עם לבן גרתי ולא נעשיתי שר וחשוב", הוא כלפי עשו להניח דעתו שלא נתקיימו בו ברכות יצחק ולכן אינך כדאי לשנוא אותי, ואילו הפירוש השני היה כלפי מעלה להתפלל לה: "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים", לכן הצילני נא מיד אחי מיד עשו. אלו דבריו הקדושים.

ולפי מה שנתבאר יאירו עינינו להבין דברות קדשו של ה"נועם אלימלך", כי מאחר שהיה צריך לעשות כאן שתי פעולות הפכיות, שמצד אחד היה צריך לעשות שלום עם עשו הרשע, אבל מצד שני היה צריך להתרחק ממנו כמטחוי קשת, כדי שלא יגרום לו להתרחק ח"ו מה ומתורתו, לכן שלח מלאכי מעלה שהם יודעים לפלס את דרכם למלא את השליחות בשלימות, מצד אחד לומר לעשו דברים שיפייסו את דעתו, אבל מצד שני דיבר מיד דברים כלפי מעלה כדי להתקרב ולהתקשר עם הקב"ה בקשר אמין כל ימוט.

הנה כי כן בהיותנו בעוונותינו הרבים עדיין בגלות, אין לנו להישען אלא על עצתו של יעקב אבינו, שסלל בפרשה זו את הדרך לרבינו הקדוש ולכל הבאים אחריו, להשלים מצד אחד עם זרעו של עשו לשחד אותם במתנות, אבל מצד שני לעמוד על המשמר ולהתרחק מהם ריחוק גופני ורוחני, כדי להציל את צאצאינו שלא יתקלקלו, כמו שאמר יעקב: "אדוני יודע כי הילדים רכים... ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן", ובזכות הנהגה זו נזכה שיתקיימו סיוע דבריו של יעקב אבינו לעשו: "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", וכמו שפירש רש"י: "בימי המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", במהרה בימינו אמן.

עצמו "לדורון" לשחד את עשו שלא ירע לישראל הנתונים תחתיו בגלות, אמנם מיד הכין עצמו "לתפלה", ששלום זה עם עשו יהיה רק כלפי חוץ להשקיט את שנאתו הגדולה לישראל, והעצה על כך היא "ולמלחמה", שילחם עמו מלחמה רוחנית להתרחק ממנו, כמו שעשה יעקב בסירב ללכת עמו ביחד.

יומתק להבין בזה מה שהתפלל יעקב אבינו אחר כך: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו". התפלל כאן על שני מצבים אלו הסותרים זה את זה, המצב הראשון הוא: "הצילני נא מיד אחי", שיצילו הקב"ה כשעשו מתנהג עמו כאחיו לקרבו אליו כדי לקלקלו, והמצב השני הוא "מיד עשו", שינצל מעשו כשהוא מגלה את שנאתו להרע לישראל, שבגלות צריך שמירה מיוחדת מב' מצבים אלו הסותרים זה את זה.

יעקב שלח מלאכים שידברו למטה ויכוזנו למעלה

מעתה יפתח לנו פתח להבין הטעם ששלח יעקב מלאכים ממש לדבר אל עשו ולא שלוחי בשר ודם, על פי מה שדקדק ב"נועם אלימלך" על מה שכתוב: "ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה", כי הן אמת שאמר כן רק כדי לרצות את עשו, אבל מדוע אמר למלאכים כשהיו עדיין בביתו: "כה תאמרון לאדוני לעשו", שלכאורה לא היה צורך בכך, שהרי היה יכול לומר: "כה תאמרון לעשו".

ומתריך בדברי קדשו כי בדברים שמסר יעקב למלאכים היו שתי משמעויות, כי כלפי חוץ היו נשמעים כדברי ריצוי לעשו הרשע, אבל למעשה טמן בהם תפלה ותחנונים כלפי מעלה להקב"ה. וזהו שאמר למלאכים: "כה תאמרון לאדוני לעשו", שתאמרו דברים כאלה שתהיה בהם תפלה "לאדוני" שבשמים, וגם יהיה בהם דברי ריצוי "לעשו" הרשע למטה.

וזהו שהמשיך לומר: "כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה", ופירש רש"י: "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא

יעקב אבינו "ויירא יעקב מאד ויצר לו", שהוא עומד במקום צר, וצריך להיזהר שלא לנטות ימין או שמאל, כי כשהלך יעקב להתפייס עם עשו הוא אמנם עמד במקום צר, כי מצד אחד היה צריך להתנהג עם עשו במדת החסד לקרבו בימין, כדי לעשות הכנה לגלויות כשהיו ישראל נתונים תחת זרעו של עשו להתפייס עמהם, אבל מצד שני היה צריך לדחותו בשמאל, שלא להתקרב אליו יותר מן הראוי, כדי שלא יקלקל את בניו, והלך יעקב בדרך הממוצע, מצד אחד התפייס עמו בכל מיני מתנות, אבל מצד שני התרחק ממנו באומרו: "יעבר נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים".

הנה כי כן יפתח לנו פתח להבין מה שהתחכם יעקב אבינו: "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות", שהכין את כלל ישראל שיתחלקו ביניהם כדי שיוכלו להתמודד עם הסתירה הגדולה בגלות, ההתקרבות לשרי המלכות מול ההתרחקות מהם ברוחניות, לכן מינה מחנה אחת של עסקנים גומלי חסדים שילכו בדרך השלום, להשלים עם זרעו של עשו שאנו נמצאים אצלם בגלויות על ידי שיעניקו להם מתנות, ולעומת זה הכין מחנה שניה של לומדי תורה, שיעמדו על משמרת הקודש להתרחק מזרעו של עשו, ריחוק רוחני כרחוק מזרח ממערב, שלא ללכת במעשיהם המקולקלים.

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו", על ידי שיתקרב אליהם יותר מן הראוי וינסה לקלקל אותם בקרבתם, "והיה המחנה הנשאר לפליטה", כי אז יקום המחנה השני שיזכירו למחנה הראשון שצריך להילחם עם עשו מלחמה רוחנית שלא ללכת בדרכו. וזהו שפירש רש"י: "והיה המחנה הנשאר לפליטה, על כורחו כי אלחם עמו", שהרי מטעם זה חילק יעקב את כל העם לשני מחנות, ועל ידי זה יביאו בעצם להצלתם של כל ישראל.

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה שפירש רש"י מיד אחר כך: "התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה". כי מצד אחד הכין

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com